

SCALA PARADISI

АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SERBICA

SECTIO GLOTTOLOGICA ET LITTERARIA

COLLEGIUM PALAEOSLAVICUM
SLAVICA ET SERBICA MEDIAEVALIA

Volumen I

SCALA PARADISI
SCRIPTA IN MEMORIAM
DEMETRII BOGDANOVIĆ VIRI ACADEMICI
1986–2016

Acceptum in Sectionis glottologicae et litterariae conventu vi, die xxvi mensis
Iunii, anno mmxviii, auctoribus Jasmina Grković-Major, Academiae socia
ordinaria et Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socio extraneo

Redactores

Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socius extraneus, Tatjana Subotin-Golubović,
univ. profestrix, Irena Špadijer, univ. profestrix, Nataša Dragin, univ. profestrix,
mag. Dušica Grbić et Katarina Mano-Zisi

BELGRADI
MMXVIII

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

СТАРΟΣЛОВЕНСКИ ОДБОР
СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК

Књига 1

SCALA PARADISI

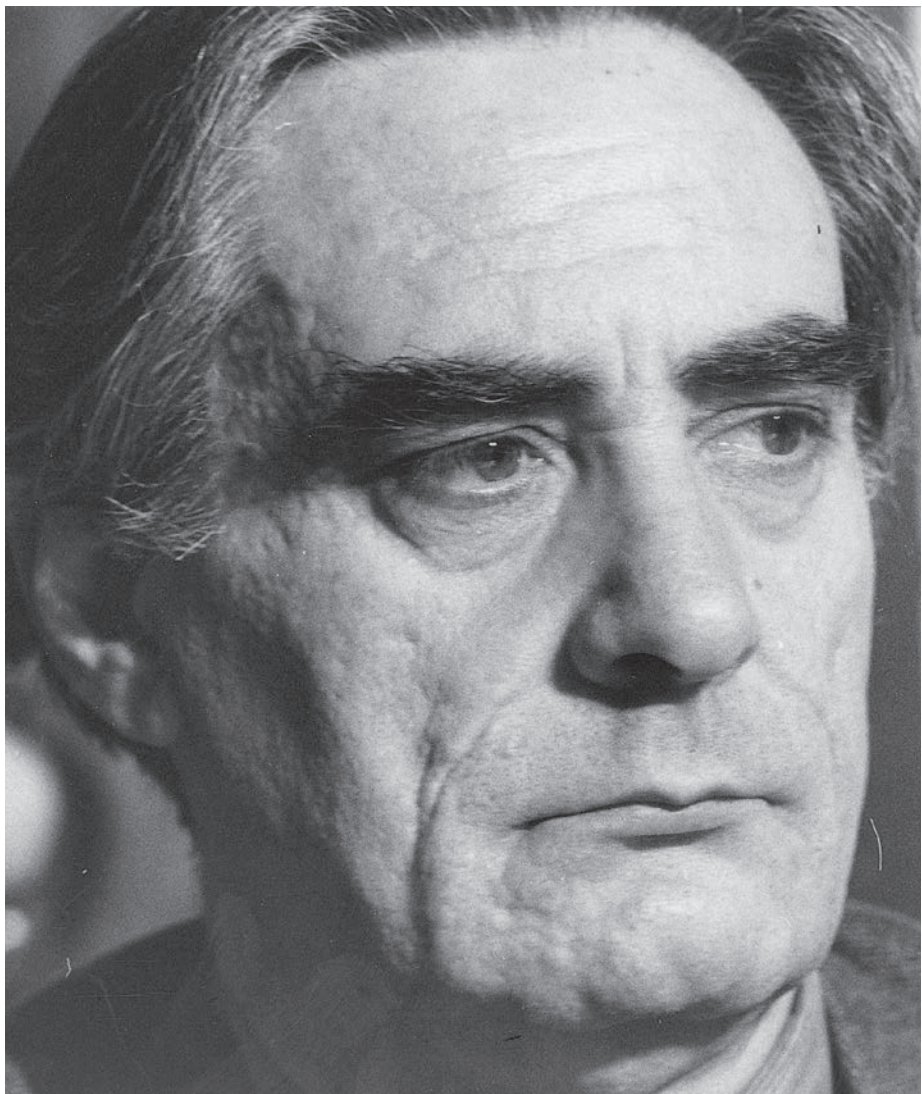
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН
1986–2016

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна
2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејџор
и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова

Уредници

Анатолиј Аркадјевич Турилов, инострани члан САНУ, проф. др Татјана
Суботин-Голубовић, проф. др Ирена Шпадијер, проф. др Наташа Драгин,
мр Душица Грбић и Катарина Мано-Зиси

БЕОГРАД
2018

Luigi Forgasoli

Димитрије Богдановић (из породичне архиве)

УВОДНА РЕЧ

Академик Димитрије Богдановић (1930–1986), по образовању теолог и правник, оставио је својим делом блистави траг у српској медијевистици. Био је свестрани проучавалац српске средњовековне духовне културе и књижевности, као и српског рукописног наслеђа у целини, сагледавајући их из различитих углова и тиме утирући пут у многим областима истраживања. Као начелник Археографског одељења Народне библиотеке Србије и професор на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду несегично је преносио знање млађим генерацијама, образујући многе нараштаје научних посленика.

У научном раду значајну пажњу посветио је византијским темељима српске средњовековне културе и рецепцији византијске књижевности. Једна од омиљених тема била му је Лествица светог Јована Лествичника. Објавио је њен превод, као и монографију *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности*, засновану на докторској дисертацији. У жељи да корене српске духовности приближи савременицима писао је у више наврата о исихазму, посебно о неоплатонизму у исихастичкој књижевности код Срба, о социјалној теологији Јована Златоустог, о Светим оцима и учитељима цркве, рецепцији византијског богословља у Србији XIV и XV века, о књижевности као чиниоцу интеграције византијско-словенског Балкана, о византијском књижевном канону у српским службама средњег века. Редиговао је превод *Поетике рановизантијске књижевности* Сергеја С. Аверинцева, обогативши књигу врсним предговором *На њушевима њеориској проучавања рановизантијске књижевности*. У низу прилога посвећених појединим питањима средњовековне књижевности у Срба издвајамо студију *Развој жанрова у српској књижевности XIII века*, као и више од стотину одредница у *Речнику књижевних њермина*. Средњовековној култури приступао је као целини, заснованој на јединственом погледу на свет, те је писао и о односу књижевности и ликовне уметности. „Закон лепоте као свеопшта норма људског постојања захтевао је да буде исказан и у стварању писаном речју“, изрекао је једном приликом. Своја књижевнотеоријска и историјскокњижевна проучавања крунисао је поглављима у вишетојној *Историји српског народа* и књигом *Стара српска књижевност*.

Хвале је вредна и његова посвећеност приређивању, критичком издавању и превођењу старих споменика. Учествовао је у припреми прва два тома издања *Законика цара Стефана Душана*, у којима је објављено шест преписа овога текста, објавио *Софијску службу светом Сави, Карејски њишик светиога Саве, Србљак. Службе, канони, аканџисџи*, I–IV (у сарадњи са Ђорђем Трифуновићем), Теодосијево *Жиџије Пеџра Коришког, Жиџије Ђорђа Краџовца, Еџисџолије кир-Силуанове, те Маџиџин аџосџол*. Саставио је и данас у издавању споменика незаобилазни текст *Правила за криџичка издања сџарих срџских џисаџа*. Био је и један од покретача едиџије *Сџара срџска књижевносџи*, чији је циљ био да дела средњег века кроз преводе приближи савременом читаоцу. Са својим учитељем Владимиром А. Мошином приредио је критичко издање Вуковог превода *Новог завџеџа* у оквиру *Сабраних дела Вука Караџића*.

Пажњу је посвећивао и проблемима текстологије и лексикографије. У овој области драгоцени су његови радови *Тексџолошко изучавање џравних сџоменика средњовековне Срџије, Недиблијска џрађа у речнику сџарословенског језика срџске редакџије* и *О неким џиџиџањима лексикоџрафске обраде јужнословенских ћирилских сџоменика срџске редакџије*.

Проучавао је српско писано наслеђе у многим рукописним збиркама (Хиландар, Савина, Библиотека Епархије арадске, Дечани, Пећка патријаршија, Никољац, Цетињски манастир и др.). Продубио је приступ који је усвојио од Владимира А. Мошина на пољу археографије и палеографије, а своја начела изложио је у програмском раду *Меџод оџиса рукоџиса у Археоџрафском одељењу Народне диблиџеке СР Срџије у Беоџраду*. Поред више прилога у којима је изнео резултате својих истраживања (*Сџара срџска рукоџисна књиџа и џроблем реконсџрукџије њених фондова, Ѓирилска џалеоџрафија и кодиколоџија у Јуџославији, Персџекџиџе књижевноистџоријских истџраживања у збиркама словенских рукоџиса Свеџе Горе, Археоџрафски џројекџи у Срџији* итд.), објавио је и две монографске синтезе: *Канџалог ћирилских рукоџиса манасџира Хиландара, I–II*, и *Инвенџар ћирилских рукоџиса у Јуџославији (XI–XVII века)*.

„Био је то човек сасвим изузетних особина“, написала је академик Ирена Грицкат, један од његових блиских сарадника. Красили су га, како каже, велика интелектуална и духовна острашћеност, многострана и необична знања, моћ усредсређивања, организаторска умешност, тактични приступ саговорницима, дар лепе речи, мирна углаћеност, те јасноћа и брзина мишљења. „Он је, по некој особеној интуиџији, по дубоко проџуховљеној поистовећености са предметом свога рада, био непоновљив.“

Академик Димитрије Богдановић је, поред бројних дужности које је имао у Српској академији наука и уметности, био оснивач и први председник Старословенског одбора, утемељеног 1982. године. У знак захвалности за наслеђе које нам је оставио и поштовања према његовом неуморном раду, едицију Старословенског одбора САНУ *Словенски и српски средњи век (Slavica et Serbica mediaevalia)* започињемо њему посвећеном споменицом.

Академик Јасмина Грковић-Мејдор

ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ

ЧУДО, ДИВЪ И ДИВО У СТАРОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ

ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР

Апстракт. – У раду се анализира семантика три блискозначне лексеме у старословенском: *чудо*, *дивъ* и *диво*. Показује се да се у случају речи *чудо* ради о транспозицији термина из дохришћанског у хришћански термилошки систем, уз контекстуално семантичко прилагођавање праћено губљењем изворне значењске амбиваленције. Насупрот томе, *дивъ* нема термилошки статус и чува прасловенско значење, док је *диво* потврђено само једанпут, као књишки неологизам.

Кључне речи: историјска лексикологија и семантика, старословенски, богословска терминологија, *чудо*, *дивъ*, *диво*

1. Превођење с грчког на старословенски било је, како је то у једном од радова посвећених питањима израде старословенског речника српске редакције срочио академик Димитрије Богдановић, начин општења с „језиком Библије и црквених отаца, са језиком једне христјанизоване културе, која има јасно одређен садржај и свој историјски идентитет“, при чему је старословенски био „у служби приближавања Речи, Логоса, словенском народу“.1 Нови термилошки систем грађен је различитим поступцима, позајмљивањем тј. преузимањем и адаптирањем грчких лексема, структурним и семантичким калкирањем и поступком „ментализације“.2

Циљ овога прилога јесте да осветли значење три старословенске речи: *чудо*, *дивъ* и *диво*, које се у речницима старословенског језика али и у етимолошким речницима прасловенског језика тумаче не само као блискозначне већ понекад и као синонимичне.3 Примарни корпус за истраживање састоји се из канонских старословенских споменика, док секундарни чине најстарији сачувани преписи текстова насталих у старословенској епоси чијим оригиналима не располажемо (Паримејник, Мали пророци, житија

* Јасмина Грковић-Мејцор, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду; Српска академија наука и уметности, Београд, jgrkovic@ff.uns.ac.rs

1 Богдановић 1981, 8.

2 Верещагин 1977.

3 Нпр. у ЭССЯ се и за *чудо* и за *диво* као корелати наводе грч. θαῦμα, лат. miraculum (4: 128, 5: 33), а за *дивъ* – грч. τέρας, θαῦμα, лат. portentum, miraculum (5: 35).

Константина и Методија) или су сачувани фрагментарно, те не пружају одговарајућу грађу (Апостол).

2. О пореклу и семантици псл. **čudo*, на првом месту у песничком језику, детаљно је писао Александар Лома:⁴ изведена од корена који значи „запажати нешто необично, чудно“, оно што „излази изван оквира свакодневног, уобичајеног и чисто људског“, ова лексема денотира ‘знамење’ и вредносно је неутрална, амбивалентна, означавајући и добре и лоше појаве; ‘чудо’ је најпре оно што се опажа, не оно што се догађа, да би тек каснијим развојем ширило своју примарну семантику. Њој синонимична је лексема **divo*, по постанку секундарна, изведена од **divъ*.⁵

Континуанти три наведене речи у словенским језицима⁶ показују да ван песничког језика и дискурса мита оне означавају: стање изненађености, запрепашћености необичном, неочекиваном појавом (1) и саму појаву која изазива стање запрепашћености (2):

- (1) стчеш. V tomto kraji jest jelen, že diw na něj pohleděti (VW); с.-х. s čudom i strahom domisli se (RJA 2: 93); рус. дјл. пиво не в диво – лишь бы вино-то было (СРНГ 8: 50);
- (2) стчеш. Mnohé dywi učinil si ty (VW); стрп. велнкѡ се чѡдѡ чѡднмо ... защо подвнѡже за твонѡга жнкота безърѡднѡ и ннѡгда прѡво бнвшѡ цѡрннѡ тѣѡ ѡчннн сѡпротѣвъ ротн и запнсѡ ПП 562.9–12; струс. Уродилися ему два сына: единъ ... кровопица и погубитель отечества, иже не токмо въ Рускои землѣ такова чюда и дива не слыхано (СПИ).

3. У старословенском, како сведоче канонски споменици, ч’удо као и у прасловенском означава појаву која надилази свакодневно искуство и човеку појмљиве узрочно-последичне везе али – у сакралном дискурсу – као последицу Божијег деловања у свету⁷ и добија статус богословског термина. О томе да је ‘чудо’ појава, тј. оно што се догађа, сведоче сложенице ч’удоѡдѡннѡ, ч’удоѡдѡннѡннѡ, ч’удоѡтворнѡ, ч’удоѡтворѡць, ч’удоѡтворѡннѡ,⁸ као и конструкције ч’удо сѡтворнѡтн (3), ч’удо положнѡтн (4), ч’удо вндѡѡтн (5), ч’удо сѡповѡдатн (6) итд., у којима се реч јавља у објекатској функцији, као и примери у којима заузима субјекатску позицију (7):

⁴ Лома 2002, 22–35.

⁵ ESJS 3, 134.

⁶ О њиховој заступљености у словенским језицима в. ЭССЯ 4, 128–129; 5, 33–34, 35.

⁷ По изузетку – претпостављеног Божијег деловања: и дадатъ значениѡ велиѡ и чюдеса Мар. Мт 24:24, каі δόσοσιν σημεῖα μευάλα καі τέрата (о лажним пророцима).

⁸ СС, 785.

- (3) видѣвъше же архiereи и кынижъници чюдеса . ѣже сътвори Мар. Мт 21:15
ιδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν;⁹
- (4) ѣкоже положи въ егѣптъ знаменнѣ . ꙗ чюдеса своѣ на полн танеосѣ СинПс 77.43
ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ
Τάνεως;
- (5) чюдеса видѣлъ еси толнка Клоц. 6б.4
Εἶδες τοιαῦτα θαύματα;
- (6) дивно чюдо ти нмамы съповѣдатн Супр. 112v.20–21
παράδοξον θέαμά σοι ἔχω ὑφηγήσασθαι;
- (7) видѣвъше же нечъстивни вльски бгъвъшеке то чюдо Супр. 134v.29–30
Ἰδόντες δὲ οἱ ἀσεβεῖς τὸ γενόμενον θαῦμα.

Као што илуструју наведене потврде, чюдо је преводни корелат више грчких речи,¹⁰ и тако је већ у Маријином јеванђељу, што на први поглед може изгледати необично, будући да је у питању лексема која има терминолошки статус. Анализа открива, међутим, да су први преводиоци пажљиво преводили контекстуално значење парцијално синонимичних грчких речи.¹¹ Рецимо, у примеру (8) чюдо преноси специфичну контекстуалну реализацију полисемичног грч. σημεῖον (‘знак, ознака; неочекивани догађај; позитивно или негативно знамење; чудо’ и др.):¹²

- (8) се пакы вѣторое чюдо сътвори нѣъ Мар. Јв 4:54
Τοῦτο [δὲ] πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

Али су ишли и корак даље, преведећи на исти начин и грч. πρᾶγμα (‘дело, чин, догађај, ствар’ и др.), које у свом семантичком потенцијалу нема значење ‘чудо’, али шири контекст показује да је догађај о којем се реферише – ‘чудо’. Овде би се могло говорити о „ментализацији“ у

⁹ Грчки текст дат је према NA.

¹⁰ Списак свих грчких речи в. у СС, 785.

¹¹ Речи су парцијално синонимичне ако су међусобно замењиве у одређеним али не у свим контекстима (Geeraerts 2010, 84).

¹² О значењу грчке речи у датом примеру в. GELNT, 748. У највећем броју случајева σημεῖον се у Новом завету преноси са знаменне, и у свом основном значењу знаменне и чюдо се разликују. Уп. устаљену синтагму знаменни и чюдеса (σημεῖα καὶ τέρατα): аще знаменни и чюдеса не видите . не идате вѣрѣ ѡти Мар. Јв 4:48, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Ова формулаична синтагма је преузета из Септуагинте (више о њеној историји и значењу, од Полибија до Новог завета в. у Remus 1982), а о одговарајућем старословенском преводу сведочи текст паримејника, нпр.: се азъ и дѣти аже ин естъ далъ бѣ ∷ не бжджгъ знаменнѣ и чюдеса въ доѡ нзлѣке ∷ ѿ га саваота ∷ нже жнветъ въ горѡ снѡнѣстѡн Григ Is. 8:18, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παῖδια, ἅμοι ἔδωκεν ὁ θεός, καὶ ἔσται εἰς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ παρὰ κυρίου σαβαωθ, ὃς κατοικεῖ ἐν τῷ ὄρει Σιων.

поступку превођења, која наизглед представља удаљавање од изворника али се њоме постиже дубља унутрашња смисаона веза грчког и словенског текста:¹³

- (9) ω βελε τούδεα δινβџна Супр. 156r.13–14
 ”Ω τών парадόξων праγμάτων;
 не велико τούδο творштџшта са на сџмрџтъ Супр. 71v.19–20
 Оυ μέγα πρᾶγμα ποιείс σπεύδων ἐπὶ τὸν θάνατον.

Синтагме велико τούдо и динβџно τούдо по свој прилици су одјек одговарајућих прасловенских формула,¹⁴ тим пре што не зависе увек од грчког оригинала и јављају се као преводни корелати неидентичних синтагми:¹⁵

- (10) ω дивџнаџ чудеса Клоц. 10b.30–31
 ”Ω парадόξων θαυμάτων;
 џџто се великоџ и динβџноџ τούдо Супр. 229v.21
 τί τοῦτο τὸ μέγα καὶ παράδοξον ... θέαμα.

Старословенски термин τούдо није могао настати простом транспозицијом (семантичким калкирањем), којом су се на бази словенских лексема из општег вокабулара образовали хришћански богословски термини. Први преводи показују да је у таквим случајевима однос између грчког и словенског текста био 1 : 1, тј. да је словенска реч лексички зависна грчке.¹⁶

У случају ‘чуда’ сусрећемо се са трансфером термина из многобожачког у хришћански терминолошки систем, праћеним „променом у примени“.¹⁷ Псл. *čudo је у дохришћанском дискурсу мита, поезије и религије, означавајући „оно што је опажено и протумачено као знак божанског уплива у људске ствари“¹⁸ – имало статус термина. Уз прилагођавање новом културном и религијском коду, заменом ‘паганско божанство’ > ‘хришћански Бог’, лако је стекло терминолошки статус у систему хришћанске терминологије. На овај начин је Словенима хришћанско ‘чудо’, утемељено на њима блиском и разумљивом појму, било значењски

¹³ Верещагин 1997, 49.

¹⁴ Лома 2002, 28–32.

¹⁵ Тек у млађим споменицима се у датим синтагмама за παράδοξον јавља књишки неологизам прџславџно (Цейтлин 1971): и вџаше видџџти τούдо прџславџно Супр. 33v.29–30, Καὶ ἦν ἰδεῖν θαῦμα παράδοξον.

¹⁶ Ово је случај, рецимо, код термина грџџџ и каџати са (Грковић-Мејџор 2013, 267–291; 2014).

¹⁷ Ullman 1959, 114.

¹⁸ Лома 2002, 26.

приближено. Исти поступак примењен је и у неким другим случајевима, рецимо, стсл. *непрѣизнь*.¹⁹

С обзиром на жанр и садржину старословенских споменика, у њима су веома ретке потврде у којима ‘чудо’ нема термилошки статус и означава стање запрепашћености онога који перципира необичну појаву. Примери су потврђени у Супрасаљском зборнику, што је последица жанровске припадности текстова у којима их налазимо: Похвала Севастијским мученицима и Страдање презвитера Александра. На лествици жанрова по степену сакралности нижи у односу на литургијске књиге,²⁰ они допуштају продор вернакуларних значењских слојева. У (11) ‘чудо’ *сѣтворити* + датив јавља се за грч. *ἐκπλήσσω* ‘запрепастити, запањити’, док се у (12) среће архаична конструкција стања са експеријенсером у акузативу: ‘чудо’ *обѣдрѣжитѣ ѿ ѿ*.²¹

(11) ‘чудо’ *сѣтворилѣ зѣраштинѣ* Супр. 48r.23–24

ἐκπλήξας τοὺς συμπαρόντας;

(12) *алѣξανдрѣ рече . ‘чудо’ велнко обѣдрѣжитѣ ѿ ѿ кнѣже* Супр. 80r.4–5 (грч. –).

Могуће је да је примера нетермилошке употребе ‘чудо’ било још, на шта би упућивали редакцијски рукописи. У богослужбеним књигама били су свакако ретки и ограничени на специфичне контексте. У Шешатовачком апостолу налазимо ‘чудо’ у вернакуларном значењу „(било каква) необична појава“:

(13) *н не ‘чудо’ . самѣ бо сотона прѣобразоуѣт’ се* Шиш. 2 Кор. 11:14 (Вулгата: *mirum*).

Исту семантику лексема има и у Житију Константиновом:

(14) *виднши ѿн, философе, дивное ‘чудо’, како же пророкъ ѿмахметѣ прнесе наѣ бл҃гѣю вѣсть ѿтѣ бога (ЖК VI.15);* *виждѣ, философе, дивное ‘чудо’, сила велнка и богатѣство (ЖК VI.55).*²²

4. Реч дивѣ се у канонским споменицима среће два пута, у Ключевом зборнику:

(15a) *дивѣ бо твари прнесѣ прѣспѣѣшитѣ . ѿѣрѣж твари* Клоц. 10a/10

θαύμα γὰρ τῆ κτίσει προσενέγκας ὑπερβαῖνον τὰ μέτρα τῆς κτίσεως;

¹⁹ Грковић-Мејдор 2015, 29–31.

²⁰ Толстой 1988, 168–169.

²¹ Грковић-Мејдор 2013, 171–193.

²² Критички апарат издања ЖК, који укључује податке из више преписа, показује да у овим примерима међу њима нема разлике, на основу чега се може претпоставити да је тако било и у оригиналу.

(15б) δивѣ творитѣ ουμου . ζεμλѣ Клоц. 10а/з
Ἐκπλήττει τὴν διάνοιαν ἢ γῆ.

У оба случаја дивѣ означава запрепашћеност пред појавом која надилази уобичајено, свакодневно, а у датом контексту, са позитивном конотацијом будући да се ради о делима Божијим – ‘здивљеност’. На овакво тумачење упућује грчки текст хомилије. У првом случају корелат је θαῦμα, најпре ‘запрепашћеност’ (у позитивном или негативном смислу), потом дивљење са примесом страха пред необичном или мистериозном појавом.²³ У Септуагинти денотира религијско искуство било да је реч о дивљењу или ужасавању.²⁴ У Новом завету и раној хришћанској литератури θαῦμα је: (а) ‘запрепашћеност, дивљење’, (δ) ‘објекат који изазива запрепашћеност, дивљење’, (в) ‘чудо, у хришћанском смислу’.²⁵ О томе да пример (15а) има значење (а) сведочи и латински текст хомилије, где налазимо *admiratio (res enim creatas supra modum admiratione persecutus)*. У (15б) дивѣ творити преноси грч. ἐκπλήσσω ‘запрепастити, запањити’ (лат. *mentem obstupefacit*), и синонимично је са нетерминолошким чуда створити у (11).

На исту семантику указују и рани преписи апостола. У тексту Слепченског апостола из XII века, у којем се говори о врачу који својим делањем запрепашћује Самарићане налазимо дивѣ/дивѣы творити, као корелат грч. ἐξίστημι:

(16) прѣжде бѣ въ градѣ корѣннѣ дивѣы творѣ жзыкоу самарѣннскоу Слеп. ДА 8:9
про ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστάνων τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας;
за не многа лѣта влѣхвоуж дивѣы творѣше имѣ Слеп. ДА 8:11
προσεῖχονδὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἰκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναи αὐτούς.

О томе да у ДА 8:9 запрепашћеност, с обзиром на то ко је изазива, прераста у ужасавање, страх, сведочи Шишатовачки апостол:

(17) прѣжде бѣ въ градѣ томѣ . влѣхвоуѣ н оустрашаѣ страноу самаринскоу Шиш. ДА 8:11.

У тексту паримејника дивѣ је корелат грч. ἐκστασις. У (18) синтагма οὐδνѣити дивѣ јавља се у профаном контексту – реч је о богатој Сунамки која је испољила изузетну бригу за пророка Јелисеја:

²³ Архаична хомерска конструкција са акузативом експеријенсера θαῦμά μ’ ἔχει (Autenrieth 1987, 136) показује да је она изворно означавала стање онога који перципира.

²⁴ TDNT, 316.

²⁵ GELNT, 352.

- (18) се оуднвила еси нацѣ весь днкѣ съ²⁶ Григ. 4 Rg 4:13
 Ἴδο ὑπέξέστησας ἡμῖν πᾶσαν τὴν ἔκστασιν ταύτην.

Днкѣ је потврђено и у редакцијским преписима Житија Константиновог (ЖК), у синтагмама днкѣ бѣти ‘бити за запрепашћење, дивљење’ и днкѣ творити ‘изазивати запрепашћење, дивљење’ (уп. 15а):

- (19) спѣшаше пате в’сѣх’ оутенникъ вѣ кннгахъ паметію скорою вел’ди тако и днкѣ бѣти
 III.9, бѣхоу образы демонскыи написани в’н’бюдѣ на дврѣхъ в’сѣхъ христіанъ
 днкн твореще²⁷ и роугающе се VI.10; и по снх’ же показаше келюу днкѣ твореще
 врьтоградѣ VI.54.

Днкѣ означава стање онога који перципира, а будући да изазивачи стања могу бити Бог, врач али и обичан човек, лексема тек у контексту добија позитивну конотацију (дивљење) или негативну (ужасавање), што показује да чува своју изворну прасловенску значењску амбиваленцију.

5. У канонским рукописима днво је потврђено само једанпут, у преводу Псалтира:

- (20) подманѣте чюдеса его ѣже сътвори : днвеса его и сѣдѣбѣгы (sic) оустѣ его СинПс
 104.5
 μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησεν, τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ τὰ
 κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.²⁸

Днво преноси семантику грчке речи у одговарајућем сакралном контексту. У Септуагинти се τέρας, које је још код Хомера ‘знамење’, природна појава попут муње, грома или дуге – τέρας Διός,²⁹ значењски прилагођава одговарајућој хебрејској речи: њоме се именује изузетна појава симболичког значења, по правилу као манифестација Божијег деловања, заједно са утиском који оставља на посматрача.³⁰

Чињеница да је ово једина потврда те да се јавља у реченици са чюдеса чини уверљивом Мејеову претпоставку да је форма днвеса иновација,

²⁶ Исто је и у Хлудовљевом паримејнику, док је у Захаријином ве днво се. С обзиром на то да је у питању представник треће, руске групе паримејника, претпостављамо да је реч о иновацији насталој на источнословенском терену, где је *divvo*, за разлику од словенског југа, широко заступљено.

²⁷ Синтагму днкѣ твореще, уместо које у неким текстовима, као у препису Владислава Граматика, налазимо нгрн твореще, Олга Недељковић приписује првобитном тексту и, представљајући различите њене преводе, закључује да јој је значење ‘настојећи да га задиве, запање’ (Nedeljković 1963, 196–198).

²⁸ Грчки текст даје се према Sept.

²⁹ Autenrieth 1987, 266.

³⁰ TDNT, 1171.

6. Истраживање показује да су, у циљу „приближавања Словена изворима културе и духовности хришћанског света“³⁷ творци словенске богословске терминологије у случају појма ‘чудо’ применили поступак трансфера прасловенског термина **čudo* у нови религијски код, уз семантичко прилагођавање одговарајућем хришћанском појму. Тек у житијима млађег Супрасаљског зборника налазимо ретке примере у којима чудо носи вернакуларну семантику. С друге стране, днѣ ‘запрепашћење (дивљење/ужасавање)’ сачувало је изворну прасловенску семантику и нема статус термина, док је днѣо у канонским споменицима књишки неологизам.

Верујемо да овај прилог илуструје да је у истраживању старословенске лексике неопходно пратити не само однос старословенског и грчког текста већ и полисемичност грчких лексема и евентуалне значењске, контекстом (језичким и ванјезичким) условљене промене од Септуагинте до Новог завета. Такође и да је у испитивањима ове врсте неопходна сарадња словенске етимологије и старословенске лексикологије, на обострану корист: док етимологија доприноси осветљавању значења старословенских лексема, старословенски споменици могу бити драгоцен извор за реконструкцију општесловенског лексичког фонда.

³⁷ Богдановић 1981, 8.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић 1981: Д. Богдановић, *Недидлијска грађа у речнику старословенског језика српске редакције*, Slovo 31 (1981) 7–14.
- Верещагин 1977: Е. М. Верещагин, *История возникновения древнего общеславянского языка (Переводческая деятельность Кирилла и Мефодия и их учеников)*, Москва 1977.
- Григ.: З. Рибарова, З. Хауптова, *Григоровичев јаримејник. Тексти со кријички ајарай*, Скопје 1998.
- Грковић-Мејџор 2013: Ј. Грковић-Мејџор, *Историјска лингвистика. Коинитивно-типолошке студије*. Сремски Карловци – Нови Сад 2013.
- Грковић-Мејџор 2014: Ј. Грковић-Мејџор, *О преводачком умећу Солунске браће: сисл. каватн са, Свети Ђирило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013)*. Ур. Ј. Радић, В. Савић, Београд 2014, 169–185.
- Грковић-Мејџор 2015: Ј. Грковић-Мејџор, *Грч. повнорс у старословенском преводу Јеванђеља*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LVIII/2 (2015): 25–34.
- ЖК: F. Grivec, *Konstantin i Metod, Solunjani, Izvori*, Radovi Staroslavenskog instituta 4/4 (1960) 13–276.
- Зах.: Dr Ios. Vajs, *Zacharias – Malachias*, Veglae MCMXV.
- Клоц.: A. Dostál (ed.), *Clozianus, staroslověnský hlaholský sborník tridentský a innsbrucký*, Praha 1959.
- Лома 2002: А. Лома, *Пракосово. Словенски и индоевројски корени српске ејике*, Београд 2002.
- Мар.: V. Jagić (ed.), *Codex Marianus glagoliticus* [Berlin 1883], Graz 1960.
- ОБ: [Острожская Библия 1581] <<http://www.vechnoe.info/bible/pdf>>.
- ПП: Љуб. Стојановић. *Старе српске јовеле и јисма*, I/1–2 (Зборник за историју, језик и књижевност српског народа XIX), Београд 1929, 1934.
- Савић 2010: В. Савић, *Крушедолска дидлија као извор старе лексике*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIII/1 (2010) 93–121.
- СинПС: С. Северьянов, *Синайская псалтырь. Глаголический памятникъ XI вѣка*, Петроград 1922.
- Слеп.: *Слѣпченскій апостоль*, Трудъ Г. А. Ильинскаго, Москва 1912.
- СПИ: *Словарь-справочник «Слова о полку Игореве»*. Под ред. Б. Л. Богородского, Д. С. Лихачева, О. В. Творогова; Сост. В. Л. Виноградова, 1–6, Ленинград 1965–1984 <<http://feb-web.ru/feb/slovoss/ss-abc/ss2/ss2-1473.htm>>.
- СРНГ: *Словарь русских народных говоров*, 1–, Москва–Ленинград 1965–.

- СС: *Старославянский словарь, по рукописям X–XI веков*. Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки, Э. Благовой, Москва 1994.
- Супр.: *Codex Suprasliensis* <<http://suprasliensis.obdurodon.org/>>.
- Толстой 1988: Н. И. Толстой, *История и структура славянских литературных языков*, Москва 1988.
- Цейтлин 1971: Р. М. Цейтлин, *Старославянские прилагательные с приставкой пръ-*, *Studia palaeoslovenica*, Praha 1971, 65–71.
- Цейтлин 1977: Р. М. Цейтлин, *Лексика старославянского языка*, Москва 1977.
- Шиш.: D. E. Stefanović (ed.), *Apostolus Šišatovacensis anni 1324*, Wien 1989.
- ЭССЯ: *Этимологический словарь славянских языков*. Под ред. О. Н. Трубачева, 1–, Москва 1974–.
- Autenrieth 1987: G. Autenrieth, *A Homeric Dictionary*. Translated by Robert P. Keep, Norman 1987².
- Geeraerts 2010: D. Geeraerts, *Theories of Lexical Semantics*, Oxford 2010.
- GELNT: *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, A translation and adaptation of the fourth revised and augmented edition of Walter Bauer's *Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur* by W. F. Arndt and F. W. Gingrich, Chicago–London 1979².
- ESJS: *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*. Red. Eva Havlová, 1–, Praha 1989–.
- Meillet 1905: A. Meillet, *Études sur l'étymologie & vocabulaire du vieux slave*, 2, Paris 1905.
- NA: Nestle–Aland. *Novum testamentum Graece*, Stuttgart 1985²⁸ <<http://www.academic-bible.com/en/online-bibles/novum-testamentum-graece-na-28/read-the-bible-text/>>.
- Nedeljković 1963: O. Nedeljković, *Prilog proučavanju leksike Panonskih žitija*, Slovo 13 (1963) 194–202.
- Remus 1982: H. Remus, *Does Terminology Distinguish Early Christian from Pagan Miracles?*, *Journal of Biblical Literature* 101/4 (1982) 531–551.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
- Sept.: A. Rahlfs – R. Hanhart. *Septuaginta*. Editio altera (2nd revised edition), Stuttgart 2006 <<http://www.academic-bible.com/en/online-bibles/septuagint-lxx/read-the-bible-text/>>.
- TDNT: G. Kittel, G. Friedrich, G. W. Bormley, *Theological Dictionary of the New Testament*. Abridged edition. Grand Rapids Michigan 1985.
- Ullman 1959: S. Ullman, *The Principles of Semantics*, Glasgow – Oxford 1959².
- Vajs 1994–96: J. Vajs, *Staroslověnsky překlad Malých proroků*, Slovo 44–46 (1994–96) 35–43.
- VW: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

Jasmina Grković-Major

ЧУДО, ДИВЪ AND ДИВО IN OLD CHURCH SLAVONIC

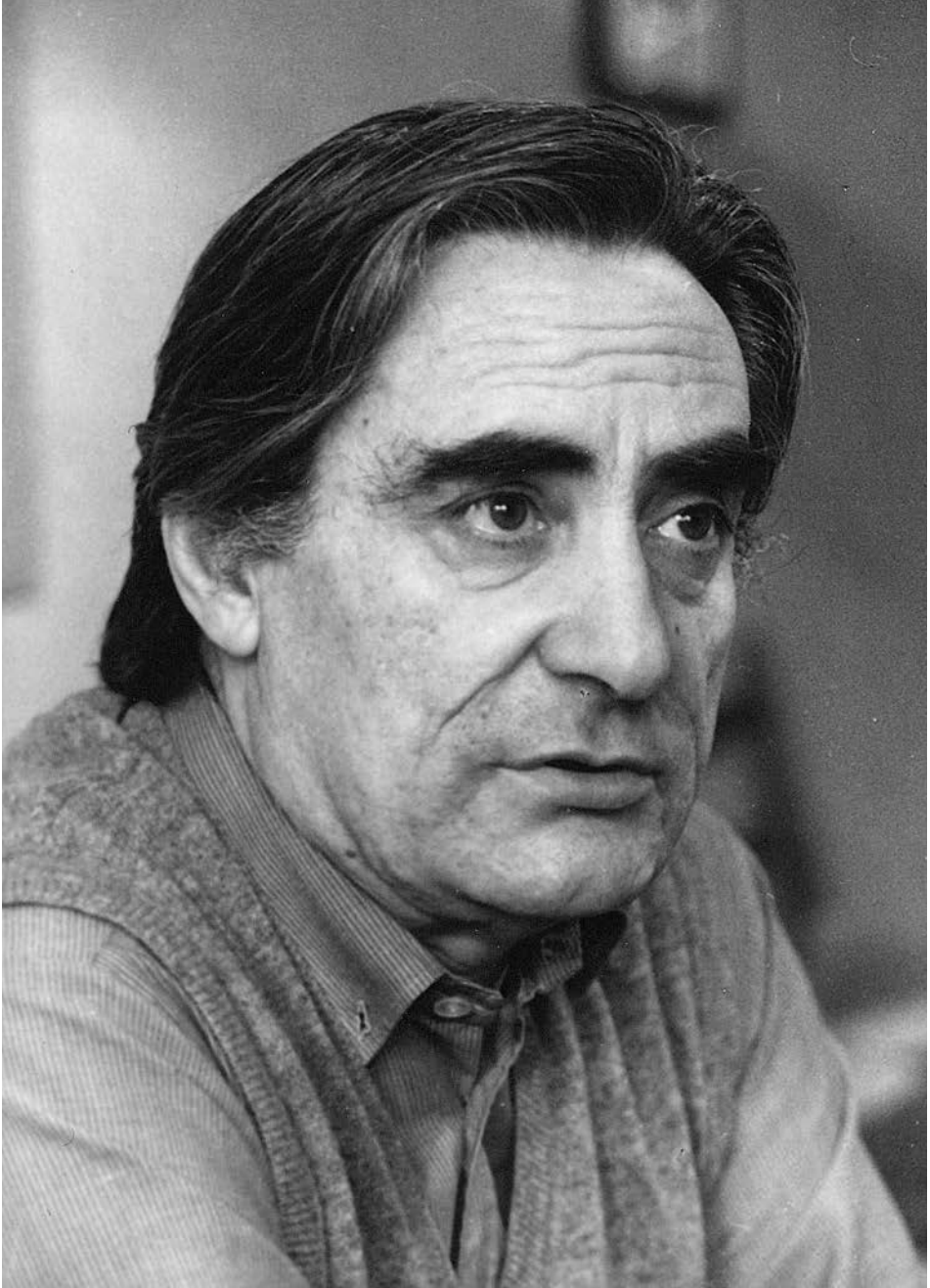
SUMMARY

This paper analyzes three semantically closely related Old Church Slavonic words: *čudo*, *divъ* and *divo*, sometimes presented as synonymous. It is shown that *čudo* obtained terminological status in Old Church Slavonic by the transposition of the Common Slavic **čudo* ‘something that is beyond ordinary, miracle, wonder, omen’ into the Christian terminological system: ‘miracle’. In this process the word lost its original semantic ambivalence (good/bad), while being semantically adapted to the new religious system. The fact that *čudo* was used to translate different Greek words, i.e. the contextual meanings of partially synonymous Greek words, shows that we are dealing with a terminological transposition. Exceptionally rarely and only in specific non-sacral contexts it exhibits the vernacular meaning ‘wonder’. On the other hand, *divъ* did not have terminological status. It retained its Common Slavic semantics ‘astonishment, amazement’, and further, depending on the context, ‘horror’, ‘admiration’. The lexeme *divo* ‘miracle’ was a bookish neologism, attested only once in the corpus. This is corroborated by the fact that it was not characteristic for South Slavic vernaculars.

ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ

Сл. 1. Димитрије Богдановић

Сл. 2. Димитрије Богдановић, децембар 1985.

Сл. 3. Слева надесно: Драган Недељковић, Дејан Медаковић,
јеромонах Хризостом (Столић), Димитрије Богдановић и непозната особа

Сл. 4. Слева надесно: Соња Богдановић (трећа), Димитрије Богдановић (четврти),
Фрањо Баришић (пети) на промоцији Каталога ћирилских рукописа манастира
Хиландара, САНУ, 1978.

Сл. 5. Здесна налево: Димитрије Богдановић, помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић, његова светост патријарх српски господин Герман, непосредно по отварању нове зграде Народне библиотеке (1973)

Сл. 6. Иво Андрић (други слева) у посети Археографском одељењу; слева надесно: Димитрије Богдановић (први), помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић (четврти) и манипулант у библиотеци Милан Јакшић (пети)

Сл. 7. Димитрије Богдановић (први слева) са Светозаром Радојчићем и супругом Соњом у Семинару за историју уметности Филозофског факултета

Сл. 8. Димитрије Богдановић (први слева) у Институту за историју уметности Филозофског факултета с Дејаном Медаковићем (у средини) и Радованом Самарцићем (здесна)

Сл. 9. Слева надесно: Димитрије Богдановић, Бранислав Црнчевић, Матија Бећковић, Дејан Медаковић, Душан Радовић и Стеван Раичковић на Светој Гори

Сл. 10. Димитрије Богдановић с колегама у Сентандреји: Стојан Вујичић (други слева), Динко Давидов (седи у средини), Сретен Петковић и Миодраг Јовановић (стоје здесна)

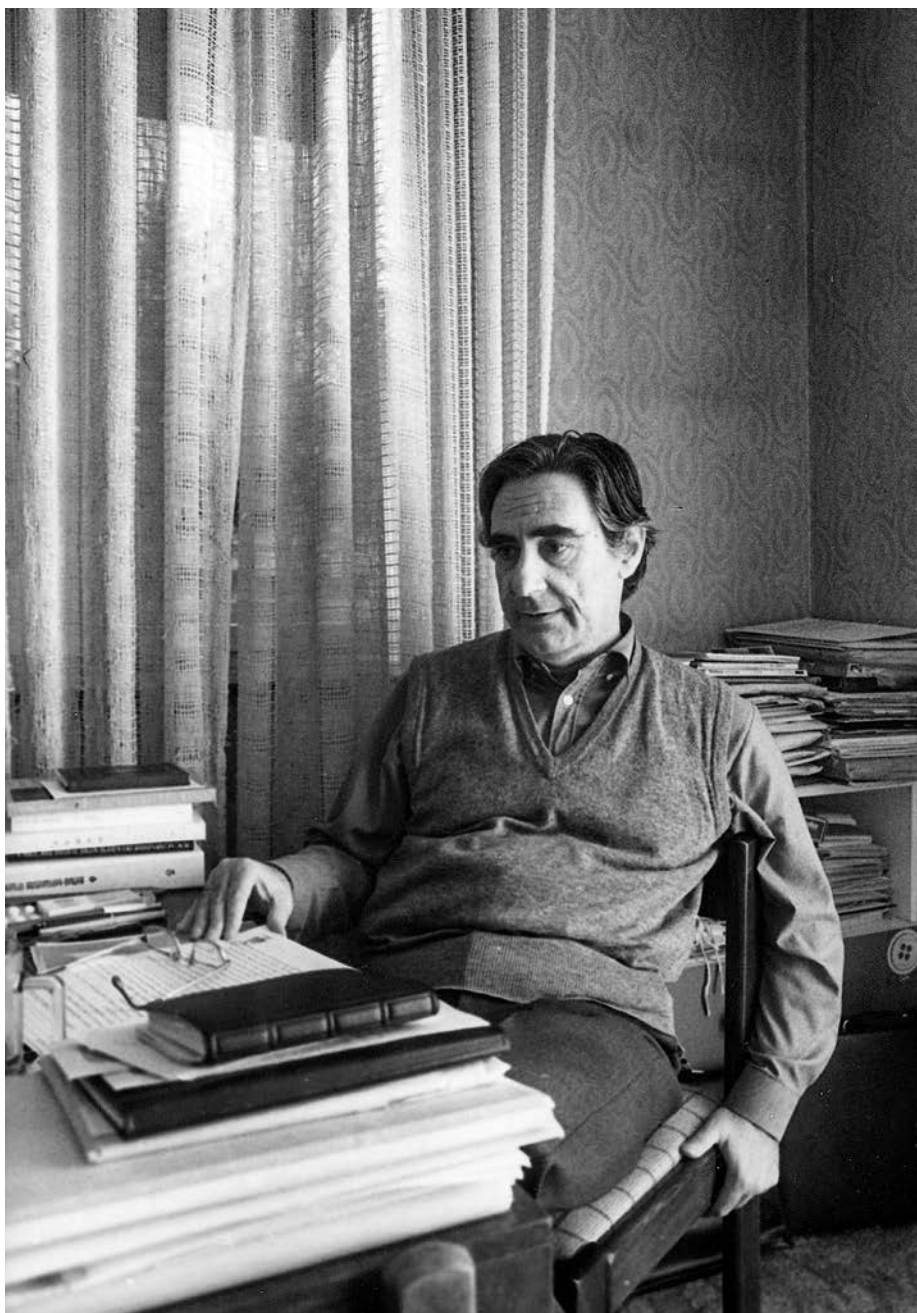

Сл. 11. Димитрије Богдановић с колегама у Раваници: Јованка Калић (прва слева),
Фрањо Баришић (трећи слева), Станислав Хафнер (пети), Радован Самарџић
(шести)

Сл. 12. Димитрије Богдановић с Димитријем Стефановићем у Великој Ремети

Сл. 13. Димитрије Богдановић држи предавање на Универзитету Колумбус (Охајо)

Сл. 14. Димитрије Богдановић у својој радној соби

ix F 70 (5 14)

Зборник ходошки

Ванф, IV + 188 + 3 ; 21,0 x 14,0 ; 16,5 x 8,5 ; 26 ;
 Чешкому изданима

Сб. 1	1 - 8	зан. н. 1, 8
2	9 - 16	зан. н. 9
3	17 - 24	
4	25 - 32	
5	33 - 40	
6	41 - 48	
7	49 - 56	
8	57 - 64	
9	65 - 72	
10	73 - 80	
11	81 - 88	
12	89 - 96	
13	97 - 104	
14	105 - 112	
15	113 - 120	
16	121 - 128	зан. н. 128
17	129 - 136	зан. н. 129, опис. 139 , н. 131, опис. 135
18	137 - 144	зан. н. 140
19	145 - 152	зан. н. 146
20	153 - 160	
21	161 - 169	опис. н. 163
22	169 - 176	опис. н. 174
23	177 - 184	зан. н. 181, 184
24	185 - 188	зан. н. 185, 188 (отра жует.)

Не могу найти место за -
 лена Хошога; он решил -
 пойти в библиотеку в городе

Ана. опис. = VV

зам:

Вместо Вина. иже. до издана н. 8-9 Хошога реконструкция
 црква Карл. мст.; в том же месте зам. н. 9' где гм: (Тол. 1, 8 et 9
 ex libro, Compendium Syntagmatis Matthaei Vlastensis continens, sec. XVI clas-
 taceo in 4., Bibliotheca metropolitana Carolovicensis, transmissa sunt).

В н. 130 где гм. Хош. иже: Fol. isthoc, hunc spectat, an ad finem
 Codicis, incertum.

Сл. 15. Опис Ходошког зборника (Народни музеј, Праг), радни материјал

Leraan, 26. / 1345
 71, 81, 89, 97, 108, 116, 118, 129, 130
 100' 141
 Leraan, 4. p. 32
 (130/324)

2; 16, 24, 29, 31, 32, 33, 35, 80, 85, 106, 113, 129, 130, 139'

Писку: скуптаван за зуп - абвуги (Омилугов),

Пурманеши, 141 н. (последов, 141, само уздан);
 25, 5 x 19, 0; 20, 0 x 14, 0; (33, 31, 32, 32, 27, 28)

Купо конвентуа. Пурманеши.
 Остале свештенике бити делом професионалне, месеца (?)

16. 1 1-8 1812
 2 9-16
 3 17-24
 4 25-32
 5 33-40
 6 41-48
 7 49-54
 8 55-62
 9 63-69
 10 70-77
 11 78-85
 12 86-93
 13 94-101
 14 102-109
 15 110-117
 16 118-125
 17 126-133
 18 134-141

1. 14 месеца утима ладонца
 Недостује зело свештенике
 1. 36 рача проф. месеца
 1. 24 месеца (укупно 7) ✓
 1. 24 месеца (укупно 7) ✓
 1. 141 само уздан)

1 x 0 = 0
 1 x 6 = 6
 1 x 7 = 7
 16 x 8 = 128
 (141) ✓

Лоциције ознаке словног не слању се са Лиш.
 због св. (7) која недостујаји!
 14. 8 91. итс.

Сл. 16. Опис рукописа бр. 32 из збирке манастира Дечана, радни материјал

- (узне редослед)
- К 111) Синтагма Маврије Влашкова, срп., XIV в. Ђакоп, 294 л. 290 x 225 мм. ²¹⁰ Записи.
- К 112) Синтагма Маврије Влашкова, срп., XVI в. Ђакоп, 169 л. 320 x 245 мм.
- Манастирски списак (с. Гарашићко) 113) Капоци Манастир, срп., XIV в. Ђеро-Менах, 133 л. 230 x 155 мм. Записи.
- 114) Ђакоп, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 236 л. 255 x 175 мм. Записи.
- 115) Ђакоп (са списак) 115) Ђакоп, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 267 л. 220 x 145 мм. Записи.
- 116) Записи, срп., Манастир Гарашићко, XVI - XVII в. Ђакоп, 161 л. 210 x 145 мм. Записи.
- 117) Ђакоп, срп., XV в. Ђакоп, 161 л. 210 x 130 мм. Записи. ¹⁴⁰

Сл. 17. Радни материјал из 1977. године за Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI-XVII века)

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ	11
Мирјана Бошков	
Тропар и кондак кијевском кнезу Владимиру у рукопису Данила Крпца	13
MIRJANA BOŠKOV	
A TROPARION AND A KONTAKION DEDICATED TO THE KIEVAN PRINCE VLADIMIR IN THE MANUSCRIPT OF DANIL KRPAС	33
Зорица Витић	
„Слово о житију светог Антонија“ Гаврила Тројичанина	35
ZORICA VITIĆ	
“THE SERMON ABOUT THE LIFE OF ST. ANTHONY” BY GAVRILO TROJICANIN	45
Јасмина Грковић-Мејџор	
ЧУДО, ДНЕЋ И ДНЕО У СТАРОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ	55
JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR	
ЧУДО, ДНЕЋ AND ДНЕО IN OLD CHURCH SLAVONIC	66
Аксинија Джурова, Диљана Радославова	
Новооткрити фрагменти од Ловешкиа Дамаскин: ПРЕДВАРИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ	67
AXINIJA DŽUROVA, DILJANA RADOSLAVOVA	
NEW-FOUND FRAGMENTS FROM THE LOVECH DAMASKIN: PRELIMINARY NOTES	83
Климентина Иванова	
Панигирик № 282 од Библиотека на Србската патриаршија в контекста на Балканската кирилска книжнина	93
KLIMENTINA IVANOVA	
THE BOOK OF PANEGYRICS AT THE LIBRARY OF THE SERBIAN PATRIARCHATE IN THE CONTEXT OF THE BALKAN CYRILLIC LITERATURE	122

Томислав Јовановић Библијска и апокрифна подлога Пролошког житија светог пророка Јеремије	123
Томислав Јовановић BIBLICAL AND APOCRYPHAL PATTERNS OF THE PROLOGUE VITA OF THE HOLY PROPHET JEREMIAH	142
Јанис Какридис по, последн, последољетнје: от «метафизики предлогов» к историческој грамматики	149
YANNIS KAKRIDIS по, последн, последољетнје: FROM THE "METAPHYSICS OF PREPOSITIONS" TOWARDS HISTORICAL GRAMMAR	163
Мирослав А. Лазич Од Божидара Вуковића до Дионизија дела Векије: идентитет и псеудоним у култури раног модерног доба	165
MIROSLAV A. LAZIĆ FROM BOŽIDAR VUKOVIĆ TO DIONISIO DELLA VECCHIA: THE IDENTITY AND PSEUDONYM IN EARLY MODERN CULTURE	185
Катарина Мано-Зиси Непознати препис Службе светом кнезу Лазару и Слова о кнезу Лазару из треће деценије XV века	187
KATARINA MANO-ZISI AN UNKNOWN COPY OF THE SERVICE TO HOLY PRINCE LAZAR AND THE NARRATION ON PRINCE LAZAR FROM THE THIRD DECADE OF THE 15 TH CENTURY	201
Анисава Милтенова Ан унекслоред манускрипт витх апокрифа ин те коллекшн оф Балтазар Вогишић	211
Анисава Милтенова Један непроучени рукопис који садржи апокрифе из збирке Валтазара Богишића	226
Александар Наумов Теологија у списима Ђурђа Црнојевића и Божидара Вуковића	227
ALEKSANDER NAUMOW THEOLOGY IN THE WRITINGS OF ĐURAĐ CRNOJEVIĆ AND BOŽIDAR VUKOVIĆ	238

ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ ПРИКУПЉАЊЕ ПИСАНИЈЕ ПРЕМА КАТАСТИХУ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА (БР. 521): ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ЦРКВЕ И НАРОДА КРАЈЕМ XVII И ПОЧЕТКОМ XVIII ВЕКА	239
LJILJANA I. PUZOVIĆ PIOUS DONATIONS (PISANIYA), ACCORDING TO THE KATASTICH OF THE HILANDAR MONASTERY (№ 521): A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE SERBS AND THE EASTERN ORTHODOX CHURCH IN THE LATE 17 TH AND THE EARLY 18 TH CENTURY	263
ЈОХАНЕС РАЈНХАРТ СЛОВО (ПСЕУДО-)НЕКТАРИЈА ЦАРИГРАДСКОГ „IN THEODORUM MARTYREM“ (СРГ 4300; ВНГ 1768) У СРПСКОСЛОВЕНСКОМ ПРЕВОДУ	265
JOHANNES REINHART THE SERMON OF (PSEUDO-)NECTARIUS OF CONSTANTINOPLE “IN THEODORUM MARTYREM” (СРГ 4300; ВНГ 1768) IN A SERBIAN CHURCH SLAVONIC TRANSLATION	285
НАТАЛИЈА В. РАМАЗАНОВА СЕРБСКЕ СВЯТИТЕЛИ САВВА И АРСЕНИЈ В РУССКИХ ПЕВЧЕСКИХ РУКОПИСЯХ	287
NATALIA V. RAMAZANOVA SERBIAN SAINTS SAVA AND ARSENJE IN RUSSIAN CHANT COLLECTIONS	297
ВИКТОР САВИЋ ПРЕПИС КАРЕЈСКОГ ТИПИКА ИЗ XVI ВЕКА (АХС 134/135)	299
VIKTOR SAVIĆ A 16 TH -CENTURY MANUSCRIPT COPY OF THE TYPIKON OF KARYES (AHS 134/135)	322
ЈОВАНА СТАНОЈЛОВИЋ ОРНАМЕНТИКА РУКОПИСНИХ КЊИГА МОНАХА РОМАНА (ДРУГА ЧЕТВРТИНА XIV ВЕКА)	325
JOVANA STANOJLOVIĆ ORNAMENTATION IN THE MANUSCRIPTS WRITTEN BY THE MONK ROMAN (THE SECOND HALF OF THE 14 TH CENTURY)	344
ЈАН СТРАДОМСКИ DWIE NIETYPOWE REDAKCJE KORMCZEJ ŚW. SAWY W ZBIORACH RĘKOPISÓW CERKIEWNYCH W POLSCE	357

JAN STRADOMSKI TWO COPIES OF AN ATYPICAL RECENSION OF THE NOMOCANON OF SAINT SAVA (KRMČIJA) IN RELIGIOUS MANUSCRIPT COLLECTIONS IN POLAND	373
ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ Хиландар 608 (МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР) – ВЕСНИК ПРОМЕНА У ЛИТУРГИЈСКОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ	375
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ HILANDAR № 608 (DECEMBER MENAION): THE HERALD OF CHANGE IN THE LITURGICAL LIFE OF MEDIEVAL SERBIA	397
ЈАНИС ТАРНАНИДИС Слика српске списатељске и духовне делатности у XIII и XIV веку која се јавља у синајским словенским рукописима пронађеним 1975. године	399
YANNIS TARNANIDIS THE IMAGE OF SERBIAN LITTERARY AND SPIRITUAL ACTIVITY IN THE 13 TH AND 14 TH CENTURIES AS REFLECTED IN SLAVIC MANUSCRIPTS FOUND IN 1975 IN THE MOUNT SINAI	410
СЕРГЕЙ Ю. ТЕМЧИН Образ св. Вассиана Константинопольского как модель развития культа св. Прохора Пшинского: гимнография и агиография	411
SERGEY Y. TEMCHIN THE IMAGE OF BASSIANOS OF CONSTANTINOPLE AS THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CULT OF ST. PROHOR OF RČINJA: HYMNOGRAPHY AND HAGIOGRAPHY	425
БРАНИСЛАВ ТОДИЋ О једном месту у повељи Стефана Немањића Хиландару	427
BRANISLAV TODIĆ ON ONE PASSAGE IN THE CHARTER OF STEFAN NEMANJIĆ FOR HILANDAR	435
МАРИНА В. ЧИСТЯКОВА О јужнословјанских преводима Стишног пролога	437
MARINA V. CHISTYAKOVA SOUTH SLAVIC TRANSLATIONS OF THE VERSE PROLOGUE	455

СЕЋАЊА	457
ВЛАДЕТА ЈЕРОТИЋ ДИМИТРИЈЕ БОГДАНОВИЋ – У МОМЕ СЕЋАЊУ	459
КРАСИМИР СТАНЧЕВ С ДИМИТРИЕ БОГДАНОВИЧ В КОМИСИЈАТА ЗА РЪКОПИСИ НА СИВАЛ	463
ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ СЛУЖБА ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ У ЧАСТ И СПОМЕН ЧУДОТВОРНЕ ЈОЈ ИКОНЕ ВЕЛИКОРЕМЕТСКЕ: ОСВРТ НА ПРЕВОД АКАДЕМИКА ДИМИТРИЈА БОГДАНОВИЋА	469
ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ	473

SCALA PARADISI
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ У СПОМЕН
1986–2016

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

Уредник серије
Јасмина Грковић-Мејџор

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Технички уредник серије
Виктор Савић

Обрада ликовних прилога, слог и прелом
Мирослав Лазић

Тираж
400 примерака

Штампа и повез
Службени гласник, Београд

© Српска академија наука и уметности
2018

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

811.163.1(082)

091=16(082)

SCALA paradisi. Академику Димитрију Богдановићу у спомен : 1986–2016 : примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна 2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејдор и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова / уредници Анатолиј Аркадјевич Турилов ... [и др.]. – Београд : САНУ, 2018 (Београд : Службени гласник). – 487 стр. : илустр. ; 24 см. – (Словенски и српски средњи век / Српска академија наука и уметности. Одељење језика и књижевности, Старословенски одбор ; књ. 1)

На спор. насл. стр.: Scala paradisi. Scripta in memoriam Demetrii Bogdanović viri academici : 1986–2016. – Радови на више језика. – Тираж 400. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Резимеи на енгл. или срп. језику.

ISBN 978-86-7025-802-0

а) Старословенски језик – Зборници

б) Словенски рукописи – Зборници

COBISS.SR-ID 271614988